

Рехліцька А.Є.

**Цінності спілкування як основа розвитку особистісних якостей
учасників дитячих хореографічних колективів**

Оновлення сучасної системи освіти, перехід на особистісно орієнтоване виховання вимагає нових підходів до формування особистості, для якої властиве гуманне ставлення до оточуючого світу, вміння взаємодіяти з людьми, досягати результативності у різних видах діяльності, творчо самореалізуватися. Вирішення цих проблем неможливо без розвитку особистісних якостей характеру дітей які складають основу їх творчого самовиявлення. Важливим напрямком у цьому процесі є розвиток комунікативних якостей особистості як вчителя так і учнів.

Мета статті полягає у визначенні основ розвитку комунікативних якостей учасників дитячих хореографічних колективів через аналіз цінностей спілкування.

Поняття «спілкування» активно розробляється в філософії, психології з 60-70 років двадцятого століття. У філософському словнику спілкування визначається як «специфічний для суб'єктів засіб взаємних відношень, спосіб буття людини у взаємозв'язку з іншими особами». Психологія визначає спілкування як «складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, який породжується потребами в спільній діяльності, що включає в себе обмін інформацією, відпрацювання єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини» [2, с. 301].

Категорія «спілкування» близька поняттю «комунікація». Комунікативна сторона спілкування визначається специфікою інформаційного процесу між людьми з урахуванням їх відношень між собою,

особистісних цілей, установок і намірів. Серед засобів спілкування – мова, паралінгвістична і екстралінгвістична системи, системи організації простору та часу комунікації, система контакту очима, оптико-кінетична система знаків (міміка, пантоміма, жести) – останні становлять особливий інтерес для нашого дослідження, так як є елементами хореографічного мистецтва. На наш погляд, активізація комунікативного компонента в діяльності дитячих хореографічних колективах буде сприяти особистісному розвитку учасників, що в свою чергу, проявиться в якості їх спілкування з глядачем.

Аналізуючи спілкування як складний і багатогранний процес, Б.Д. Паригін відмічає, що він може «виступати в один і той же час як процес взаємодії індивідів, і як інформаційний процес, і як відношення людей один до одного, і як процес розуміння одне одного».

Розуміння одне одного як необхідна складова процесу спілкування базується на моральних якостях суб'єктів спілкування, які одночасно є цінностями даного процесу. Моральні основи спілкування (цілісне відношення до іншої людини, відкритість, емпатійна спрямованість та ін..) визначають духовність спілкування, що в нашому дослідженні знаходить вираження в емпатійно-чуттєвій передачі задуму танця глядачу. Духовність спілкування відображає найвищий рівень моральної культури особистості, який характеризується «взаємопроникненням вільних особистостей в «глибинному спілкуванні» [3, с.].

Спілкування є тією сферою, де виявляються, функціонують, одержують цілісне усвідомлення, всебічне втілення і удосконалення різних цінностей. Ціннісна орієнтація процесу спілкування залежить від вибору дослідження моральними цінностями, від морального змісту, цілей, установок, засобів, форм спілкування. Поняття цінності виражає значимість будь-якого явища, процесу, ідеї, якості і т. ін. Цінності відображають еталон належного і проявляються в самих різних оцінках як вербального, так і невербального характеру (Аплодисменти глядача – це оцінка майстерності, важливою складовою якого є рівень емоційно-чуттєвого спілкування).

В спілкуванні такі цінності як добро, справедливість, любов, рівність виявляють себе в якостях особистості: тактичність, чуйність, коректність, толерантність, поблажливість. Всі цінності спілкування концентруються у важливішій цінності культури – людині. Якості, що виявляються людиною в спілкуванні характеризують його особистість з позиції самоздійснення. Розглядаючи гуманістичну етику спілкування, В. І. Саф'янов стверджує, що в основі цінностей спілкування знаходиться орієнтація на самоцінність людської особистості, визнання поваги, її честі та гідності. Саме ці цінності виконують роль інтегруючого фактору цінностей структури гуманістичної етики спілкування. Орієнтація на цю цінність в спілкуванні виявляється в певних конкретних цінностях, якими віддають перевагу. Якщо людина бачить цінність спілкування в собі самому, в задоволенні своїх особистих потреб і цілей, то в такому спілкуванні порушена міра гуманістичності по відношенню до партнера [3,]. Етика гуманістичного спілкування відрізняється довірою і доброзичливістю, повагою не тільки партнера по спілкуванню, але й повагою всього того, що з ним пов'язано, всього того, що цінує він (фільми, ідеї, друзі, інтереси, смаки і т. ін..). Тому основним принципом спілкування, за визначенням В. І. Саф'янова, є презумпція збереження гідності партнера по спілкуванню. Це означає безумовну повагу гідності «іншого», незалежного від його якостей, від значимості тих соціальних ролей, які він виконує і т. ін..

Принцип толерантності в спілкуванні базується на ідеях невимушеного спілкування. Толерантність як якість особистості передбачає терпимість до різних поглядів, неупередженість до оцінки людей і подій. В спілкуванні толерантність проявляється через довіру, розуміння, відвертість. Вона допомагає перебороти конфліктні ситуації, які сприяють прояві доброзичливості і людяності.

«Толерантність є тим каталізатором, який допомагає гуманізувати етику спілкування, внести в неї більше людяності, довіри, доброзичливості, відвертості, упередженості, поблажливості». []

Принципи правдивості складає наступний вектор цінностей спілкування. Це не передбачає, що в будь-якій ситуації спілкування необхідно говорити всю правду (що може мати і негативні наслідки). Цей принцип на сутнісній основі орієнтує співбесідників на педантичні відношення до інформації, що була висловлена, тобто людина обирає, що йому сказати, відповісти в будь-якій ситуації, чи не казати взагалі. І це не може означати, що людина висловлює не все і тому говорить не правду.

Спілкування, засноване на цінностях, дозволяє людині реалізувати свої можливості та задовольнити в особистісно значущому спілкуванні.

Разом з цінностями спілкування, що розглядаються слід відмітити і таку особистість процесу як недопустимість нав'язливого втручання у внутрішній світ іншого. В спілкуванні рівність проявляється у праві на суб'єктивність.

Спілкування, яке засновано на загальнолюдських цінностях, набуває характер самоцінного процесу. Можуть змінюватися умови спілкування, індивідуальні ціннісні орієнтації, засоби та форми, але якщо розвинуті відповідні гуманістичному спілкуванню якості особистості, в основі яких знаходяться моральні цінності, – особистість іншого, його автономність, гідність, честь та інші – то спілкування завжди буде мати особистісно значущу забарвленість.

Для формування необхідних якостей учасників дитячих хореографічних колективів необхідна, на наш погляд, така програма особистісного взаємозв'язку, яка в змозі стимулювати процес самовиховання, саморозвитку дитини.

Оскільки комунікативні якості учасників дитячих хореографічних колективів являють собою реалізацію їхніх сутнісних сил у ході сприйняття, розуміння, оцінювання взаємин, то і процес їх формування у цілому ідентичний процесу особистісного розвитку і детермінований закономірностями становлення особистості. Логіка даного процесу полягає у наступному: через пізнання, почуття до усвідомлення, через усвідомлення до

дії. Розвиток комунікативних якостей учасників хореографічних колективів полягає у закономірному переході від набуття знань про цінності спілкування, ціннісне ставлення до людини, до формування в них стійких, особистісно значущих мотивів, потреб спілкування, а від цього до самовиховання, саморозвитку власних якостей. Найважливішою умовою здійснення цього процесу є включення дітей у спеціально організований процес особистісно орієнтованого виховання, центром якого є методи виховної ситуації, педагогічної підтримки, інтерактивні методи самовиховання (щоденники особистісних досягнень листи взаємодопомоги, майстерня хореографічної творчості та ін..).

Так, наприклад, для усвідомлення такі важливі для спілкування якості як довіра нами використовується виховна ситуація «сліпий та поводитир». Одному з учнів зав'язують очі, другому пропонується «вигуляти» партнера по помешканню так, щоб він відчував себе спокійно і впевнено. Завдання може ускладнюватися за допомогою зміни звичайної обстановки кімнати. Після завершення ситуації обговорюється питання – від чого залежить довіра, які якості проявляються, коли людина приймає роль «поводиря». Це відчуття тим більше необхідне для хореографів, що творчий процес в хореографії в більшості має парний або колективний характер. Надійність партнера, а особливо при виконанні дуетних партій, комбінацій забезпечує якість дій, не вимагає відволікатися для контролю рухів партнера, залишає сили для виявлення хореографічної майстерності, втілення образу, передачі акторської гри та емоційно-чуттєвої (настрою) атмосфери, яка передається глядачу і тим самим дозволяє виникнути спілкування між артистом та глядачем.

В своїй роботі ми використовуємо ці вправи при підготовці дуетних номерів та групових комбінацій, особливо тих, де в основі лежать силові, віртуозно-технічні елементи, які неможливо виконувати не будучи виявленим в підтримці партнера.

Набуття тих чи інших якостей, зокрема комунікативних, стає результативним, якщо дитина усвідомлює їх цінність у своєму житті і прагне їх розвивати. Педагог у цьому випадку займає позицію педагогічної підтримки. «Педагогічна підтримка засновується на внутрішній свободі, творчості, дієвому демократизмі і гуманізмі взаємовідношень дорослого та дитини. Педагогіка свободи розуміє дитину не як індивідуальну можливість, а як індивідуальну дійсність» [1, с. 47].

Педагогічна підтримка в розвитку комунікативних якостей – це процес сумісного з дитиною визначення її інтересів, поглядів і шляхів переборювання проблем, які заважають в досягненні результатів. Педагогічна підтримка – це і запобігання і знищення конфліктів через поглиблення в емоційно-чуттєве сприйняття ситуації суб'єктами спілкування, через сумісний з дитиною аналіз життєвих ситуацій засобом звернення до особистого досвіду учасників хореографічних колективів і напрацювання установки на розвиток толерантних якостей.

Особистістю педагогічної підтримки в хореографічному колективі є й той факт, що педагог-керівник колективу знаходиться у постійній творчій співпраці з учасниками колективу. Спільна постановочна, репетиційна, концертна й особливо конкурсна діяльність виводять педагога на положення рівноправного члену колективу. Спілкування та співпраця педагога і учнів в хореографічному колективі вимагає спільного прагнення на досягнення результатів.

На відміну від традиційного виховання, яке будується на залученні дитини до культурного норм певної поведінки, педагогічна підтримка базується на зверненні дитини до самої себе, особистому досвіду, ситуаціях аналізу та подолання труднощів та проблем, які зумовлені зіткненням особистого досвіду і зразків, що нав'язують зовні.

Список літератури

1. Педагогическая поддержка в образовании / Н. Н. Михайлова, С. М. Юсфин, А. А. Александрова и др. – М.: Академия, 2006. – 288 с.

2. Психологический словарь / авт. Сост. В. Н. Копорулина, М. Н. Смирнова и др. Под общ. Ред. Ю. Л. Неймера. – Ростов на Дону: Феникс, 2003. – 630 с.
3. Сафьянов В. И. Этика общения: Учебн. Пособ. – М., Изд-во МГУП Мир книги, 1998. – 164 с.